

Kentsel Dönüşüm, Küresel Kentler ve İnşaat Sektörünün Parlayan Yıldızı

Yrd. Doç. Dr. Çiğdem ŞAHİN

İstanbul Üniversitesi

İktisat Fakültesi

Kapitalizm Artı-Değere Üretimine Dayalı Bir Sermaye Birikim Rejimidir...

Küresel Kapitalizm, ülke veya bölge üzerinde bulunan 'küresel kentler' üzerinden küresel pazara eklenme yoluyla sermaye birikiminin sağlandığı kapitalizmin bugünkü biçimidir. Bilindiği gibi 'sermaye birikimi' emek üzerinden 'artı-değer' elde etme yoluyla sağlanabilmektedir. Bu anlamda kapitalizmin varlığını sürdürebilmesi ve sermaye birikiminin kesintisiz sürmesi için sistemin sürekli olarak artı-değer üretmesi (kar etmesi) gerekmektedir. Eğer artı-değer kesintiye uğrarsa, yani sermaye kar edemez hale gelirse, sermaye birikimi de kesintiye uğrar ve sistem krize girer. Bu nedenle kriz genellikle, kapitalizmin yapısal özelliklerinden biri olan 'kar haddinde düşme eğilimi' olarak kendini göstermektedir.

Kâr haddinde düşüşle birlikte sermaye birikimi yavaşlamaya ve sistem kendini yeniden üretemez hale gelmeye başlar; eğer yapılan müdahaleler ve düzenlemeler sonucu hala kâra geçilemez ve sermaye birikimindeki kesinti giderilemezse, bu aynı zamanda, kapitalizmin de kendini yeniden üretememesi ve sona ermesi anlamına gelmektedir, ama kâr haddindeki düşme eğilimi durur, yeniden kâr etmeye başlanır ve sermaye birikimindeki kesinti giderilirse ki bu güne kadar böyle olmuştur, kriz atlatılır ve kapitalizm tekrar kaldığı yerden devam eder. Bununla birlikte krizden sonra kapitalist sistem değişirse de sermaye birikim rejimi aynı kalmaz; artı değer üretim yöntemleri ve sermaye birikim koşulları değişir; böylece eski yöntemler ve düzenlemeler terk edilerek yeni düzenlemelerle yeni koşullarda gerçekleşen yeni bir kapitalist safhaya geçilir.

Sermaye Kendisi Değişirken Dünyayı ve Çevresini de Değiştirmektedir

Yaşadığımız dünya ve teknolojinin sunduğu olanaklar geliştikçe şüphesiz artı-değer elde etme yöntemleri ve koşullarının da sürekli olarak değişmesi doğaldır. Kapitalizmin her yeni safhasında yeni bir emek örgütlenmesi, yeni bir sanayi organizasyonu, yeni piyasalar, yeni talep rejimleri ve sürekli olarak değişen üretim ilişkileri yaratır. Kendisi değişirken çevresini, doğayı, insanı, üst yapıyı değiştirir; yeni kurumlar, yeni değerler, yeni normlar oluşturur; yeni düşünce biçimleri ve yeni yaşam tarzlarının ortaya çıkmasına yol açar; David Harvey sermayenin bu dinamizmini şöyle açıklamaktadır. "*Sermaye bir süreçtir, bir şey değil. Toplumsal hayatın meta üretimi aracılığıyla yeniden üretim sürecidir. Gelişmiş kapitalist ülkelerde yaşayanlar olarak hepimiz bu sürecin bir parçasıyız. Sermayenin içselleşmiş işleyiş kuralları, içinde kökleştiği toplumu hiç durmaksızın, sürekli olarak dönüştüren dinamik ve devrimci bir toplumsal organizasyon tarzı olmasını sağlayacak bir yapıya sahiptir. Süreç perdeler ve fetişleştirir, büyümeyi yaratıcı yok etme aracılığıyla sağlar, yeni ihtiyaç ve istekler yaratır, insanın emek kapasitesini ve arzuyu sömürür, mekanları dönüştürür"* (Harvey, D., 1997: 376).

Bu arada sermayenin kendisini gerçekleştirdiği üretim ilişkileri ve çevre koşulları gibi kullandığı mekânlar ve coğrafyalar ve bu mekân ve coğrafyaları değerlendirme biçimleri de her yeni kapitalist safhada, değişen sermaye birikim koşullarına göre yeniden belirlenmektedir. Örneğin fordizmin ulusal

pazarlara yönelik büyük fabrika sistemi ve özel amaçlı tek tip mal üreten makineleri; vasıfsız emek kullanılarak gerçekleştirdiği seri üretimi ve buna göre gerçekleşen hiyerarşik örgütlenme biçimi post-fordist süreçte küreselleşme olgusuyla birlikte tamamen değişmektedir.

Bu süreçte daha küçük ve esnek üretim birimleri; zevk ve tercihlerin değişmesiyle ortaya çıkan talep çeşitliliğine uyum sağlayacak şekilde çok işlevli ve esnek makineler; vasıflı, vasıfsız ve yarı vasıflı olarak parçalanmış emek; mekân olarak da küresel kentlerin seçildiği ve piyasaların küresel pazara bu küresel kentler aracılığıyla eklemelendiği yerel/bölgesel yeni bir üretim biçimi söz konusudur. Bu arada fordizmin kitlesel pazarlar için kitlesel üretim şeklinde gerçekleşen üretim döngüsü post-fordist süreçte yukarıda da değindiğimiz üzere, zevk ve tercihlerin sürekli değiştiği talep çeşitlenmesine göre farklı ürünlerin farklı parçalarının farklı yerlerde üretildiği parçalanmış bir üretim döngüsüne dönüşmektedir.

Sermaye ulusal pazarlardan çıkarak uluslararası, küresel ölçekte hareket eden bir olgu haline gelmekte, bu açıdan bakıldığında küreselleşme aslında kapitalizmin sermayenin fordist birikim rejiminde ortaya çıkan krizine post-fordist bir yanıt arama sürecidir de denilebilir. Ulusal pazarlara dayalı üretimin tıkanıp küresel/bölgesel ölçekli yeni bir sermaye birikim rejimine geçilmiştir.

Kapitalizm ve Mekân İlişkisi

Harvey'in de vurguladığı gibi, mekân kapitalizmin her safhasında yeniden yapılandırılan, şekillendirilebilen bir olgudur. Sermaye her zaman ucuz emeğe ve hammaddeye yakın olmak ister; çünkü emeğin ve hammaddenin ucuz olduğu, ulaşımı ve erişimi kolay yerlerde yatırım yapmak sermayenin maliyetini azaltacak ve karını arttıracaktır. Tek güdüsü kar olan sermaye bu yüzden emeğin ve hammaddenin bol ve ucuz olduğu yerleri keşfetmek ve denetimini ele geçirmek eğilimindedir.

Geçmişte bu kontrol sömürgeleştirme, diğer bir deyişle kolonileştirme yoluyla sömürgeleştirilen ülkelerin bütün doğal zenginliklerine ve emeğine doğrudan el koyma şeklinde gerçekleştirdi. Günümüzde ise gelişmemiş ya da geleneksel yapılarını hala koruyan ülke veya toplumların önce dünya kapitalizmine eklemelmesi sağlanarak, daha sonra da ekonomileri dış ticaret ve borçlanma yoluyla gelişmiş kapitalizme bağımlı hale getirilerek dolaylı yoldan gerçekleştirilen bir kontrol mekanizması söz konusudur.

Kapitalizm bu anlamda hem sömürgeci hem de yayılmacı bir sistemdir. Kendi varlığını sürdürmek için kullandığı, değiştirdiği bütün her şey gibi yerleri ve mekanları da kullanmakta, değiştirmektedir. Coğrafyaların, bölgelerin, ülkelerin kontrolünü ele geçirmekte onları kendi çıkarları ve ihtiyaçlarına göre yeniden şekillendirmektedir. Bu uğurda rejimler devirmekte, sistemler değiştirmekte, gerekirse devletler yıkmakta yeni devletler kurdukmaktadır. David Harvey kapitalizmin uzam ve mekanla arasındaki bu dinamik ilişkiyi şöyle açıklamaktadır: "*kapitalizm 'uzamsal çözümler' bulmadan yapamaz. Krizlerine, çıkmazlarına kısmi çözüm babında ara ara yeni coğrafi düzenlemelere gitmiştir. Hem genişlemiş hem faaliyetlerini yoğunlaştırmıştır. O halde kapitalizm, kendi imajına uygun bir coğrafyayı sürekli olarak yeniden inşa eder. Tarihin belli bir aşamasında sermaye birikimini kolaylaştırmak için belli coğrafi profiller, ulaşım ve iletişim için üretilmiş alanlar, alt yapısal ve uzamsal örgütler üretir. Sonra bunları alaşağı eder; daha ileri bir safhadaki birikime yol açmak için yeniden düzenler.*" (Harvey, 2008:75).

Küresel Kapitalizmde Küresel Kentlerin Önemi

Küresel kapitalizmin bugün kentlere, özellikle de küresel kentlere biçtiği rolün bu kadar önem kazanması şüphesiz kentlerin/küresel kentlerin, günümüz küresel sermayesinin kendini yeniden ürettiği mekânlar haline gelmesi ile yakından ilgilisi bulunmaktadır. Diğer bir deyişle küresel sermayenin bugün kendini yeniden üretebilmek için küresel kentlere ihtiyacı vardır. Çünkü bugün küresel ekonomiye eklenmenin de küresel ölçekte birikim yapmanın da yolu küresel kentlerden geçmektedir.

Küresel kentler aynı zamanda küresel ekonominin beynidirler; küresel ekonomi küresel kentlerden yönetilmekte, küresel pazarlar küresel kentler aracılığıyla denetim altında tutulabilmektedir. Küresel kapitalizmin temsilcileri, yöneticileri, yaratıcıları, kurucuları, yatırımcıları hepsi küresel kentlerde yaşamakta, faaliyetlerini buralarda sürdürmektedirler. Dolayısıyla Küresel sermaye birikimini sağlayan küresel hizmetler de küresel sermaye sınıfı tarafından küresel kentlerde üretilmektedir.

Bir ülke ne kadar başarılı bir küresel kente sahip olursa; küresel kent hiyerarşisinde ne kadar yükselebilirse küresel ekonomiye ve küresel pazarlara da o kadar başarılı şekilde eklenecek, küresel pastadan o dedece büyük pay alabilecektir. Bir küresel kent, küresel düzeyde hizmet verecek standartlara ne derece başarılı ulaşırsa; alt yapısını, havaalanlarını, yollarını, otel, iş ve kongre merkezlerini; eğlence, kültür, rekreasyon ve donatı alanlarını; konut alanlarını, spor ve dinlenme tesislerini ne kadar yüksek standartta oluşturur ve kendisine ne kadar güçlü bir küresel kent inşa ederse o derece başarılı bir şekilde küresel sermayeyi kendisine çekebilecek; gelirini küresel ölçekte o düzeyde arttırabilecektir.

Örneğin uluslararası sermayenin dolaşımını kolaylaştıracak geniş ve rahat yollar, özellikle uluslararası transit yollar yapmak, donanım ve kapasitesi yüksek havaalanlarına, hizmet kalitesi yüksek otellere, iş ve kongre merkezlerine sahip olmak; her türlü uluslararası faaliyete ev sahipliği yapabilecek olanak ve alt yapıyı gerçekleştirmek; spor, müzik, tiyatro, festival, sergi gibi aktiviteler için gerekli tesis ve yapıları oluşturmak; yine bu aktiviteler için ülkeye gelen konukları en iyi şekilde ağırlayacak, konaklama, restoran, kulüp, eğlence olanaklarını yaratmak; bu konuda tarihi, kültürel ve geleneksel zenginlikleri en iyi şekilde değerlendirerek pazarlamak; tüm bu unsurlar küresel kent adayı olan bir kentin küresel kent hiyerarşisinde güçlü bir yer kazanması için yerine getirmesi gereken başlıca koşullardır.

Her aktivite için yatırım yapılması, örneğin ralliler için parkurlar, buz pateni için buz pistleri; jimnastik, koşu vs. müsabakalar için atletizm sahaları, uluslararası kültür faaliyetleri için kapasitesi yüksek tiyatro ve konser salonları, sanat merkezleri; dünya çapında iş toplantılarına, kongrelere ev sahipliği yapabilecek iş ve kongre merkezleri; büyük fuar ve sergilere imkân tanıyacak fuar alanları ve sergi sarayları, tüm bu yapılanmalar yine küresel kentin işlevselliğini, cazibesini arttıracak, uluslararası sermayeyi o kente çekecek önemli donanımlardır.

Küresel Kentlerin Özellikleri ve Kentin Yeni Sahipleri

Küresel kentlerin başlıca özelliklerini R. Tallon şöyle özetlemektedir: "*imalat sektöründe bir düşüş yaşanması; hizmet sektörü kapsamına giren iş alanlarında artış görülmesi, eğlence ve turizm merkezlerinin oluşması, öncü nitelikli ya da prestijli yapı ve etkinliklerin teşvik edilmesi; perakende ticaret, ofis hizmetleri ve rekreasyon (leisure) faaliyetlerinin banliyöleşmesi; yeni (daha küçük) hane-halkı tiplerinin ortaya çıkması; ırkçılık ve etnik temelli ayrımların daha keskinleşmesi ve korku ve güvensizlik atmosferinin yoğunlaşması*" (Tallon, R. A., 2010:79). Sektörler arası büyük dengesizliklerin

yer aldığı bu dönemi Post-Endüstrileşme süreci olarak da adlandıran Tallon, bu süreçte imalat sektörünün hızla küçülürken hizmetler sektöründe büyük patlamalar yaşandığını, örneğin son yıllarda İngiltere’de hizmet sektörünün diğer sektörlerle oranının %75'lere kadar çıktığını belirtmektedir.

Hizmet sektöründeki bu aşırı genişlemenin reklam, tasarım, bankacılık sigorta, finans, emlak, film yapımı, televizyon, müzik, moda gibi kültür endüstrileri ve diğer yaratıcı endüstrileri bir araya getirdiğini ve kent merkezlerinin bu yaratıcı alanlarda çalışan sınıfın ilgisini çekecek şekilde yeniden yapılandırıldığını; bu süreçte yerleşik nüfus içindeki işçi sınıfının giderek büyüyen bu yaratıcı sınıf tarafından yerinden edilirken, hizmet sektörü işçilerinin de bir şekilde göz ardı edilip dışlanması sonucu yaratıcı kentlerin bir tür sınıfsal ayrışma biçimi olarak nitelendirilen 'soylulaştırma' ve eşitsizliği körüklediğini ileri sürmektedir. (Tallon, 2010: 80,81).

Çağlar Keyder ise doğduklarından itibaren hizmetlerin, ticaretin, yönetim ve din hiyerarşisinin odaklaştığı yerler olan kentlerin günümüzde yeniden öneminin artmasını, sanayi kentlerinden hizmet kentlerine doğru yeniden bir dönüş olmasına bağlamaktadır; 1750 den sonra, iki yüzyıla yakın bir dönem, kentlerin aynı zamanda üretimin de toplandığı mekânlar olarak görüldüğünü; ancak günümüz küresel kapitalizmde kentlerin sanayiye kent dışına atarak ve yeniden hizmetlerde uzmanlaşarak eski rolüne geri döndüğüne işaret eden Keyder, bu süreçte üretici sermayenin toplam sermaye içindeki payının azaldığını ve hizmet sektörünün önemli oranda büyüdüğünü vurgulamaktadır.

Bu konuda hizmet sektörünün büyümesiyle kentin öneminin artması arasındaki bağlantıyı ise şöyle ifade etmektedir: “ *hizmet sektörü hem yatırım hem de yaratılan gelir açısından öne geçmiş durumda. Bu yüzden yapılan yatırımın önemli kısmının sadece şehirlerde bulunan bir takım faaliyetlerde yoğunlaşması zorunlu; yani şehirlerin dışında gerçekleşmeyecek bir hizmet sektörü odaklaşması şehirlerin ön plana çıkmasını gerekli kılmaktadır*” (Keyder, Ç., 1993: 94).

Bu arada kentlerde gerçekleşen hizmetlerin ne tür hizmetler olacağını dönemin hakim teknolojisinin belirleyeceğini söyleyen Keyder, günümüz küresel kentlerinde en yaygın hizmetler olarak ise iletişim-telekomünikasyon, bilgi-bankaları ve bilgi-işlem kuruluşlarını; uluslararası fon akımlarını sağlayan ve denetleyen finans kurumları, bankalar ve sigorta şirketlerini; yine uluslararası pazara adaptasyonu sağlayan medya, Pazar araştırma, özellikle de reklam şirketlerini, uluslar arası düzeyde iş gören hukuk, muhasebe, müşavirlik ve yönetim danışmanlığı gibi kurumları göstermektedir.

Bütün bu sektörlerin dünya kapitalizmine, yani küresel sermayeye hizmet ettiğinin altını çizen Keyder, ayrıca sermayenin kendi iç örgütlenmesini sağlayan mühendislik, üretim ve pazar sürecinin denetimine yönelik uzaktan kumanda olayını gerçekleştiren kontrol ve tasarım sektörlerinin de yukarıdaki hizmetlere eklenmesi gerektiğini belirtmektedir (Keyder, 1993: s.94, 95).

Küresel Kent Hiyerarşisinde Yer Edinmede Vizyon ve İmajın Önemi

Daha önce de belirttiğimiz gibi küresel kapitalizmde sermaye birikimi küresel kentlerde gerçekleştirilen hizmetler ve bu hizmetleri gören yüksek vasıflı ve yaratıcı sınıfın yarattığı artı değerden sağlanmaktadır.

Bu arada küresel sermaye, ticari ve sanayi sermayesinin kapitalizmin önceki somut biçimlerini oluşturması gibi bugünkü kapitalizmin somut biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yukarıda da birkaç kez vurguladığımız gibi, küresel düzeyde ticari, sanatsal, bilimsel, turizm ve spor odaklı faaliyetlerde ve teşebbüslerde bulunmak; bu tür faaliyet ve teşebbüslere ev sahipliği yapabilme olanaklarına sahip olmak; kentlerin, özellikle de küresel kentlerin uluslararası sermayenin tercih edebileceği cazibe merkezlerine dönüşerek küresel ekonomide yer edinebilmelerinin önemli koşullarından bazılarıdır.

Keyder'e göre küresel kentler aynı zamanda devletlerden bağımsız otonom bir yapıya sahip olmak zorundadırlar. Bu otonom yapıları ne kadar güçlü olursa küresel ekonomide ön plana çıkmaları ve varlık göstermeleri de o kadar kolay olacaktır. Keyder bu görüşlerine şöyle devam etmektedir: *"İçinde olduğumuz dönemde yeni bir olgu var; o da şehrin ekonomi içinde devletten otonomi kazanmasının ve sermayenin hareket kabiliyetinin belirlediği 'inisiyatif alan şehir' olgusu. Yani bu statüleri tamamen objektif, maddi koşullar ve tarihi tecrübe belirler demek yanlış. Özellikle yeni ortaya çıkan potansiyellerin kullanılabilmesi, fırsatların iyi değerlendirilebilmesine ve uygun inisiyatif almaya bağlı olabilir. Bu yeni dönemde şehirler giderek kendi adlarına müteşebbis oluyorlar. Çünkü sermaye o kadar ürkek ve yer değiştirmeye o kadar hazır ki, en uygun ortamı sağlamayan şehirler yarışmayı hemen kaybedebiliyorlar."* (keyder,1993: s.96,97).

Keyder'in de burada vurgulamak istediği konu, küresel kentler arasındaki yarışmacı anlayış yüzünden bugünün kentlerinin eski döneme göre daha özerk, kendine yeterli, otonom bir yapıda olması gerektiğidir. Bu kentlerin küresel yarışta başarılı olabilmeleri belli bir vizyon sahibi olmalarına ve kendilerine başarılı bir imaj oluşturmalarına bağlıdır.

Bu bağlamda 'küresel kent'e dönüşmeye çalışan birçok kent, özel reklam ajansları ile çalışarak ve çeşitli tanıtım kampanyalarına baş vurarak, kendisine bir vizyon ve küresel kent imajı sağlamaya çalışmaktadır.

Yukarıda da bahsettiğimiz uluslararası faaliyetleri çekebilecek gerekli alt yapıyı sağlamak; iş merkezleri, havaalanları inşa etmek; zengin telekomünikasyon ağları örmek, küresel yarışta başarıyı getirecek belli başlı unsurlardan bazılarını oluşturmaktadır. Tüm bu süreçte küresel kent adayı kentler adeta küresel piyasada kendini pazarlayan şirketler gibi hareket etmektedirler(Keyder, 1993: s.97).

Küresel Kentler Konuksever Olmalıdır ve

Küresel Sermayeyi En İyi Şekilde Ağırlamalıdır

DharamGhai küresel kentler arasındaki yarışta başarılı olmanın en önemli koşullarından birinin konukseverlik ve küresel sermayeyi iyi şekilde ağırlamak olduğunun altını çizmektedir. Ghai küresel kente yatırım yapacak uluslararası yatırımcıların ev sahipliği yapan ülkeden en başta sermayeye konuksever bir ortam sağlanmasını umduklarını belirtmektedir.

Bununla birlikte, aynı zamanda alt yapıyı, doğal ve beşeri yetenekleri arttıracak, müteşebbisliği teşvik edecek, sosyal uyum ve siyasi istikrarı sağlayacak düzenlemeler ve uygulamalar konusundaki beklentilerden de bahsetmektedir. Hem iyi bir ev sahibi olup hem de bu tür düzenlemeleri ve uygulamaları başarıyla sağlayan ülkeler küresel kent yarışında da önde giden ülkeler olacaktır" (Ghai, D.,1995: 61).

Küresel kent olmaya aday kentler, yatırımcılara sundukları bu olanak ve hizmetlere göre ya başarıyla küresel piyasaya eklenecekler ve kazanan kentler arasındaki yerlerini alacaklardır ya da başarısız olup küresel piyasalardan dışlanacaklardır. Aynen Keyder gibi Ghai de burada küresel kentler arasındaki yarıştan söz etmekte, bu yarıştaki başarı derecelerine göre belirlenen bir küresel kent hiyerarşisinin olduğunu ileri sürmektedir.

Bu arada küresel kent imajının oluşturulmasını strateji konusu olarak gören Andrew R. Tallon ise bu konuda önemli iki stratejiden bahsetmektedir. Kent imajının dönüştürülmesine yönelik bu iki stratejiyi 'yer pazarlama stratejisi' (*placemaking*) ve 'yerel tanıtım stratejileri'(*placepromotion*) olarak

ayırır Tallon bu stratejilerin yaygın olarak uygulandığı alanlar olarak ise rekreasyon alanları; eğlence merkezleri; kültürel alanlar; ticaret alanları ve konut alanlarından söz etmektedir.

Bütün bu alanlara yönelik uygulanan 'yer pazarlama' ve 'tanıtım' stratejilerinin, küreselleşen ekonomik ortamda yatırım hareketliliği oldukça fazla olan ve aralarındaki rekabet iyice kızışan kentlere, yatırım, turist ve nüfus çekecek olumlu imajlar sağlayarak, kentlerin rekabet güçlerini arttırdığını söylemektedir.

Bu stratejilerin ayrıca, rekreasyon ve turizm temelli yeni gelir akışlarını çekmede de kentlere önemli avantajlar sağlayarak kentlerin bu konudaki kapasitelerini arttırdıklarını belirtmektedir. Bu arada 'yer pazarlama stratejileri olarak bazı ortak ve temel stratejilerden de bahseden Tallon, bu konuda reklam ve tanıtım yoluyla satış artırıcı stratejiler olarak, festival ve kent gösterilerine yönelik etkinlik-temelli stratejileri; kentsel tasarım ve yer oluşturma (*place-making*) stratejisi olarak da peyzaj stratejisini örnek vermektedir(Tallon, 2010: 84, 85).

Tanıtım ve imaj çalışmaları bu şekilde farklı stratejiler de kullanılarak tamamlandıktan ve küresel sermaye küresel kente çekildikten sonra şüphesiz sıra konukların en iyi şekilde ağırlanmasına gelecektir.

Kentsel Dönüşüm Projeleri ve Eski Kentin Yıkılarak Yeni Kentin İnşası: Kentin Eski Sahiplerinin Kent Dışına Sürülmesi

Küresel kapitalizmde sermaye birikimi sanayi ve sanayi işçisinin emeğiyle değil, hizmet sektöründeki nitelikli ve yaratıcı iş gücü sayesinde ve bilgi ve teknolojinin en iyi şekilde kullanılmasıyla sağlanmaktadır.

Eski kentin sahipleri kent merkezine yakın yerlerde kurulan sanayi tesislerinde, fabrikalarda çalışan genellikle vasıfsız ya da yarı vasıflı işçi sınıfı iken, yeni kentin sahipleri yukarıda da bahsettiğimiz zeka ve yeteneklerinin üstün olması kadar eğitimlerinin de iyi olduğu yönetici kesim; mimar, mühendis, tasarımcı, reklamcı, finansçı gibi üst gelir grubunu temsil eden yüksek vasıflı emek ve hizmet sektöründe faaliyet gösteren sermaye sınıfından oluşmaktadır. Bu yüzden Post fordist kentin, fordizmin sanayide çalışan işçi sınıfının ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde mütevazı şekilde tasarlanmış, kentin bütün olanak ve kaynaklarının kamuya yani halka açık olduğu kentinden çok farklı; yukarıda belirtilen eğitilmiş, yüksek vasıflı, yaratıcı üst gelir gruplarının talep edeceği yüksek yaşam standartlarını karşılayacak şekilde lüks konut alanlarının; spor ve dinlenme tesislerinin, rekreasyon ve donatı alanlarının bulunduğu konforlu, gösterişli bir kent olarak tasarlanması gerekmektedir.

Eski sanayi kentleri bu ihtiyaçları karşılayacak düzeyde yüksek standart ve konfora sahip değildir; üstelik bu ayrıcalıklı sınıf halkla birlikte, onlarla iç içe yaşamak, aynı alanlarda eğlenmek, vakit geçirmek de istememektedir. Öyleyse küresel kentin öncelikle eski sahiplerinden arındırılması yeni sahiplere yer açılması için eski kent sahiplerinin kent merkezinden dışarı çıkarılması gerekmektedir. Bu yüzden günümüzde bir bölgeyi, semti veya mahalleyi toptan ve insansız dönüştürecek; o yerlerin halklarını toplu halde yerinden ederek mantar gibi yerden yükselen site inşaatlarına dönüşecek yüzlerce hatta binlerce kentsel dönüşüm projesine rastlanmaktadır.

Bu kentsel dönüşüm projeleri ile emekçi kesimin sade ve alçak gönüllü taleplerini karşılayacak şekilde düzenlenmiş, kamusal alan yoğunluklu fordist sanayi kentleri yıkılmak istenmekte; mahalle kültürünü temsil eden geleneksel yaşam biçimleri tek tek yok edilerek buralarda hepsi aynı tornadan

çıkışına birbirine benzeyen konut alanları, butik oteller, donatı alanları, yeşil alanlar ve mutlaka bir alışveriş merkezinin bulunduğu post modern site inşaatlarına hızla devam edilmektedir.

Bu arada yukarıda da değindiğimiz gibi kentin yeni sahiplerine yer açma girişimi olarak sürdürülen bu süreçte binlerce, belki de yüz binlerce insan evinden, yerinden edilerek kent dışına sürülmektedir. Neo-liberal kent politikaları ve kentsel dönüşüm olgusu ile gerçekleşecek bu süreç tam bir işçi sınıfı kıyımıyla, kentin yoksul ve emekçi kesimlerden tamamen arındırılmasıyla sonuçlanmaktadır. Kentlerin bundan sonra sahipleri bu hizmet sektöründe faaliyet gösteren yatırımcılar, yöneticiler, üst gelir grubunda yer alan yüksek vasıflı ayrıcalıklı küçük bir zümre olacaktır.

Kentsel Dönüşüm Projeleri, Küresel Kent ve İnşaat Sektörünün Parlayan Yıldızı

Peki, küresel kenti kim inşa edecektir? İşte bu sorunun cevabı küresel ekonomiyi harekete geçiren asıl dinamikle, yani küresel kent ekonomisinin motor sektörüyle bizi karşı karşıya getirmektedir. Bu noktada işe inşaat sektörü ve inşaat firmaları girmektedir.

Küresel kentin inşa süreci inşaat firmaları yanı sıra öyle çok sektörü etkileyecek ve ekonomiye öyle bir ivme kazandıracaktır ki, küresel ekonomide inşaat sektöründen etkilenmeyen, beslenmeyen tek bir sektör tek bir hizmet alanı kalmayacaktır.

Yollar, köprüler, tüp geçitler, havaalanları, stadyumlar, oteller, alışveriş merkezleri, konut ve donatı alanları, eğlence, kültür, merkezleri, kongre ve sergi sarayları, bütün bunların inşaatı sürerken bundan nemalanacak mühendisler, mimarlar, tasarımcılar; boya, badana, döşeme, çerçeve, fayans, tuğla, demir gibi inşaat malzemesi ticareti yapan yan sektörler ve bunların yanı sıra, inşaatı yapılan binaların alımı, satımı, sigortası, finansmanı, tanıtımı, reklamı için faaliyet gösteren, bu konuda hizmet veren firma ve kurumlar da yine inşaat sektöründen beslenecektir.

Durum böyle olunca ve inşaat sektörü bu kadar ön plana çıkınca, doğal olarak neo-liberal politikaların büyük bir kısmı da kent politikalarından ve inşaat sektörünün önünü açacak uygulamalardan oluşacaktır. Bu konuda inşaat firmalarının ve kentsel dönüşüm projelerinin önündeki her türlü engel kaldırılacak; ihtiyaç duyulan yasal değişiklikler ve düzenlemeler bir an önce gerçekleştirilmeye çalışılacaktır; inşaat sektörünün önündeki İhale ve imar durumlarından kaynaklanan zorlukları aşmak ve inşaat firmalarının bu alanlarda faaliyetlerinin kolaylaştırılmak için daha önce imara ve iskâna açık olmayan yerlerin imar ve iskân durumları değiştirilecek ve bir şekilde minareye kılıf uydurularak bu yerlerde inşaat izninin çıkması sağlanacaktır.

Kentsel dönüşüm projelerinin önemi bu noktada ortaya çıkmaktadır. Kentin yenilenmesi, işlevini kaybeden kısımları yeniden işlevsel kılınarak kente değer katılması olarak neo-liberal söylemle meşrulaştırılan kentsel dönüşüm projelerinin asıl görevi de söylemdeki gibi kenti yenilemek ve kente değer katmaktan çok zaten değerli olan ama mülkiyeti ya da kullanımı kamuda olan alanların özelleştirilmesine zemin hazırlamak ve böylece daha önce inşaat yasağı olan imara ve iskâna kapalı alanlarda inşaat yapımının meşruiyetini sağlamaktır.

Bu süreçte büyük bir başarıyla tarihi sit alanlarının, arkeolojik alanların, yeşil alanların, orman alanlarının imar ve iskân durumları değiştirilmiş ve hızla bu imar ve iskân yasağı olan yerlerde konut alanları, otel, alışveriş merkezi inşasına yönelik kentsel dönüşüm projeleri uygulanmıştır. Ayrıca süreci daha da hızlandırmak için mülkiyet ve barınma hakkını güvencesizleştiren yeni yasal düzenlemelere

gidilmiş, yerini vermeye yanaşmayan, gitmeye direnen, ayak bağı olarak görülen mülk sahipleri ve kiracılar itilmeye, kakılmaya, acımasızca ayakaltından çekilmeye çalışılmıştır.

Yerleşik yerler, mahalleler devlet gücü kullanılarak, kamulaştırma tehdidiyle boşaltılmış, mahalle sakinleri yıllarca yaşadıkları, alıştıkları yaşam alanlarından gözyaşları içinde zorla tahliye edilerek kent dışına sürülmüşlerdir. Bu insanlara çektirilen bunca acı ve eziyetin tek nedeni kentin yeni sahiplerine teslim edilmesi, onların yaşayabileceği şekilde yeniden inşa edilmesidir. Ormanları imara açmak için ormanlardaki ağaçları kesmek gerektiği gibi, yeni kenti inşa etmek için de eski kenti yıkmak, kentin eski sahiplerini kentten söküp almak gerekmektedir. Ne de olsa inşaat sektörü küresel kapitalizmin yıldızıdır; küresel kent küresel sermayenin gerçekleştirme koşullarını sağlamada ne kadar önemliyse; küresel kentin inşasını sağlayan inşaat sektörü de küresel sermaye sınıfının var olma koşullarının ve ihtiyaçlarının yerine getirilmesinde o kadar önemlidir.

Günümüz kapitalizminin kralı hizmet sektörü ise prensleri de inşaat, finans ve turizm sektörleridir. Doğal olarak neo-liberalizm ve neo-liberal kent politikaları bu sektörlerle hizmet edecek, bu sektörlerde çalışanların önünü açmak için her şeyi yapacaktır.

Kaynaklar

Ghai, D.,(1995) "*Yapısal Uyum, Küresel Bütünleşme ve Sosyal demokrasi*",**Piyasa Güçleri ve Küresel Kalkınma içinde**, Editörler: ReneePrendergast, FrancesStewart, (Çev.)İdil Eser, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 39-72.

Harvey, D. (1997) **Post Modernliğin Durumu**, Metis Yayınları, İstanbul.

Harvey, D.(2008) **Umut Mekanları**, (Çev.) Zeynep Gambeti, Metis Yayınları, İstanbul.

Keyder, Ç.,(1993) **Ulusal Kalkınmacılığın İflası**, Metis Yayınları, İstanbul.

Tallon, R. A. (2010) "*İngiltere'de Kentsel Rönesans: Kentlerdeki Yansımaları ve Eleştirel Değerlendirmeler*", **Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat, Uygulama** içinde, (Der.) Dilek Özdemir, Nobel Yayınları, İstanbul, 79-98.